

ROBERT KOLEJ KÜTÜPHANESİ

ÖNDER KAYA

ROBERT Kolej Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi sınırları dışında tesis ettiği ilk yüksek okul olma vasfını taşır. Robert Kolej ismi üç kurumu kapsar: 1863'te tesis edilen Robert Kolej, kolejin 1912'den sonra içinde barındırdığı yüksek okul (bu okul 1971'de Boğaziçi Üniversitesi'ne dönüşecektir) ve 1871'de Gedikpaşa'da açılan, ardından Üsküdar'a ve 1914'te Arnavutköy'e yerleşen Amerikan Kız Koleji.

Robert Kolej ve Amerikan Kız Koleji mali sebeplerden dolayı 1932 yılında bir başkan nezaretinde idari anlamda birleşir ancak ayrı kampüslerde eğitim vermeye devam ederler. 1971'de Robert Kolej yönetimi Millî Eğitim Bakanlığı ile bir anlaşma yaparak Bebek'teki Robert Kolej kampüsünü Bakanlığa devreder. Burada İngilizce eğitim yapan Boğaziçi Üniversitesi'nin temelleri atılır. Robert Kolej ve Amerikan Kız Koleji ise Arnavutköy'deki kız kolejinin kampüsünde birleşir.

Robert Kolej, kurulduğu andan itibaren kütüphanesine değer veren bir okul olagelmıştır. Kütüphane, kolejin eğitim

faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler öğrencilere bir sonraki ders için kütüphaneden çeşitli okumalar verir ve bunları bir sonraki ders sınıfı tartışır. Bu yöntem, bilimsel bakışa ve özgüvene sahip bir öğrenci kitlesinin oluşumuna hizmet ediyordu. Okulun bugüne kadar devam eden güçlü münazara geleneğinin ardında da kuvvetli bir kütüphaneye sahip olmasının rolü vardır.

Kütüphanenin temelleri Harvard Üniversitesinin kolejin kuruluş aşamasında hediye ettiği 200 parça kitapla atılmıştı. Bu sırada kolejin henüz Bebek'teki bir konakta faaliyet gösteriyor ve daha çok Bulgar, Ermeni ve Rum öğrencilere hitap ediyordu. Kolejin ilk Türk mezununu 1903'te verecektir. Bu nedenle okul kitaplığında Bulgarca, Ermenice, Rumca pek çok kitap ve süreli yayın bulunuyordu. 19. yüzyıl sonlarında kolejde eğitim gören Hagop Mintzuri, Doğu ve Batı Ermenicesine ait birçok kitap bulunan bu zengin kütüphaneden doyasıya yararlandığından bahseder.

Kütüphane Rumelihisarı'ndaki kampüse taşındığı sırada kitap sayısı 5 bin kadardı. 1957 yılına gelindiğinde Robert

Kolej'deki kitap sayısı 112 bin, takip edilen süreli yayın adedi 214'tü. Amerikan Kız Koleji'nde ise 27 bin kitap bulunuyor ve 108 süreli yayın takip ediliyordu. 1963-64 eğitim yılında Robert Kolej'deki toplam kitap sayısı 130 bini bulmuştu.

1971 yılında Bebek kampüsünün Boğaziçi Üniversitesine dönüşmesi sırasında üniversite seviyesindeki kitaplar Arnavutköy Kız Kolejinden Boğaziçi Üniversitesine, ortaokul ve lise seviyesindeki kitaplar da Bebek'ten Arnavutköy'e gönderilmiş ve kütüphaneler son şekillerini almıştı. Günümüzde Robert Kolej kütüphanesi 40 bin civarında kitapla Türkiye'nin sayılı lise kütüphanelerinden biri olmaya devam etmektedir.

Kütüphanenin düzenlenmesinde kolejin 1892-1897 öğrencilerinden Kaspar Tüygil'in büyük rolü vardır. Tüygil, 1897'de Science Hall olarak tesis edilen ve bugün saatli bina olarak da tanınan Albert Long Hall'de fizik laboratuvarlarından birini kütüphaneye dönüştürmüş, o vakte kadar çeşitli hocaların odalarında ya da evlerinde bulunan okula ait kitapları toplayarak kayıt altına almıştır. Kütüphanenin ilk tam zamanlı görevlisi olan ve 1956'ya kadar kütüphanenin düzenlenmesiyle ilgilenen Tüygil 1960 yılında hayata gözlerini yummuştur.

Kütüphane hakkında mezunlardan Üstün Ergüder şunları söyler:

"Kolej'in kitaba ve kütüphaneye verdiği önem onu farklı kılan yönlerden biridir. Bugün Boğaziçi Üniversitesi rektörlüğünün üst katındaki *Rektörlük Konferans Salonu* olan eski Robert Kolej kütüphane salonu mimarisiyle, masalarıyla, ortamıyla her öğrencinin vakit geçirmek isteyeceği ve istediği bir

© Robert Kolej Kütüphanesi.

mekandı. Ayrıca bugün rektörlük binası olan Van Millingen Hall'un alt katları *stack* dediğimiz kitap raflarıyla doluydu. Kütüphaneye verilen önemin en büyük kanıtı Van Millingen Hall gibi bir tesisin kütüphaneye tahsis edilmiş olmasıydı.”

Kütüphaneye adı verilen Alexander van Millingen 1878'de kolej kadrosuna öğretim görevlisi olarak katılır ve I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz vatandaşı olması sebebiyle sınır dışı edileceği 1915 yılına kadar tarih dersleri verir. Aynı yıl ağırlığı Bizans araştırmalarına yönelik olan kıymetli kütüphanesini koleje bağışlar ve hayata gözlerini yumar. 1932'de açılan kütüphaneye Van Millingen Hall ismi verilir. Bugün rektörlük binası olarak kullanılan yapı, Robert Kolej'in diğer tarihi binaları gibi üniversitenin güney kampüsünde yer alır. Günümüzde Boğaziçi Üniversitesi kütüphanesi kuzey kampüsü olarak bilinen ve sonradan inşa edilen kısımdadır.

Mihri Belli anılarında kitap okuma alışkanlığının kolej yıllarına tesadüf ettiğini söyler: “Az sonra okulun kitaplığını keşfettim ve olanlar oldu. Kitaplıkta bütün Fransızca klasikler, romantikler rafları dolduruyordu. İşe Victor Hugo ile başladım. *Sefiller* uzun süre başucu kitabım oldu. Roman okumaya dalış o dalış. Ders kitaplarını açmaz oldum.”

Erol Haker anılarında kütüphaneden bahsederken, “Kütüphane her standarda göre ama özellikle o dönem göz önüne alındığında etkileyici boyutlardaydı. Türkçe ve İngilizce olarak tarih, edebiyat, gezi kitapları ve başka kitaplardan oluşan muazzam bir koleksiyonu vardı” ifadelerini kullanır.

Kâni Mutlugün Gökpinar 50'li yıllar-

daki kütüphaneye kurduğu ilişkiyi dile getirir: “Önceleri kütüphaneye gazeteler için gelip giderken kitap okuma hastalığım da nüksediverdi. O sene Dostoyevski'nin bir takım az tanınmış romanlarını okuyunca *Suç ve Ceza*'ya da heveslendim.”

Ömer Altuğ anılarında kampüsün en cazip yerlerinden birinin kütüphane olduğunu söyler. Kütüphane etkileyici bir kitap koleksiyonunun yanı sıra zengin bir klasik müzik plak koleksiyonunu da bünyesinde barındırıyordu. O dönemde başka bir örneği olmayan tek kişilik kabinlere giren öğrenciler, kulaklık vasıtasıyla başka öğrencilere rahatsızlık vermeden diledikleri parçayı dinleyebiliyorlardı.

Roni Margulies kütüphanenin alt katında yer alan ve son derece zengin bir koleksiyona sahip audio-visual kısma dikkat çeker. Bu kısım bilhassa müzik tutkunlarına hitap eden pek çok plağa ev sahipliği yapıyordu.

Nobel ödüllü yazarımız Orhan Pamuk'un Robert Kolej ile ilgili aklında kalan en önemli şey “Amerikalı laik hocalarca kurulan kütüphanesinin alçak tavanlı ve eskimiş kâğıt kokusuyla kokan labirentlerinde kaybolmak”tır.

Kolej aynı zamanda sosyal sorumluluk projeleri kapsamında öğrencileri kitabı olmayan okullara ve Anadolu'ya yardım etmeye teşvik ediyordu. ENKA okullarını kuran İbrahim Betil, kolejde öğrencilik yaptığı yıllarda Anadolu'ya kitap yollayan isimlerden biriydi.

Öğrencilerin kütüphane içinde olması gereken kurallar için bir “kütüphane anayasası” düzenlenmişti. Kütüphaneye girilirken kapı yavaşça kapatılmalı, yağmurlu günlerde botlar çıkarılarak bir torba içine konmalı ve içeriye terlikle girilmeli, kitaplar kesinlikle yere düşürülmemeli, alınan kitaplar zamanında iade edilmeli, kütüphanede gülünmemeli ve gözlerden uzak köşe yerlere oturulmamalıydı.

Robert Kolej'de ayrıca Kütüphanecilik Kulübü bulunmaktaydı. Kulüp hakkında Cem Kozlu şu bilgileri verir: “Hüsnü Özyeğin, Şahin Alpay bu kulüpte aktiftiler. Biz Şahin'le belli zamanlarda hocalarımızdan birinin Volkswagen arabasını ödünç alır, Eminönü taraflarına gidip Redhouse gibi kitapevlerinden genel konulara dair kitaplar alırdık. Okula dönüp bu kitapları satar, ya da

ödünç verirdik.”

Amerikan Kız Kolejinin kütüphanesi de etkileyiciydi. Esasen kampüsteki binaların yapımına başlandığı 1910'lu yıllarda çizilen projede önüne bir obeliskin dikili olduğu ihtişamlı bir kütüphane binası tasarlanmış ancak maddi sebeplerden dolayı bu plan uygulanamamıştır. Kütüphane için Gould Hall adı verilen ana binada bir yer ayrılması yoluna gidilmiştir. Burada haftada bir saat “Library” dersi olurdu ve bu dersi sonradan kolej hakkındaki en nitelikli kitaplardan birini kaleme alacak olan May Fincancı verirdi. Fincancı okulun arşivini de kataloglayan isimdi. Derste öğrencilere Dewey sisteminden bahsedilir, kütüphaneyi nasıl kullanacakları öğretilirdi.

Robert Kolej'in bugünkü kütüphanesi Amerikan Kız Kolejinin kütüphanesidir. Kütüphane binasının olduğu alan ilk zamanlar oditoryum olarak kullanılmış, burada çeşitli törenler ve tiyatro müsamereleri yapılmış, sonraları spor salonuna çevrilmiş ve 1996'da da kütüphaneye dönüştürülmüştür. 2015'te kolej mezunlarından İbrahim Bodur'un yaptığı bağış sonrasında kütüphane onun adını ve son şeklini almıştır. **Z**

KAYNAKÇA

- 1 Aysen Akpınar, *Bana Koleji Anlat*, Doğu Kütüphanesi Yayınevi, 2017.
- 2 Cem Akaş, *Tepedeki Okul Robert Kolej'in Üç Yüzyılı*, NMC New Media Company, 2017.
- 3 Cem Kozlu, “Robert Kolej Yıllarım”, *Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej'in 150 Yılı (1983-2013)*, ed. Cem Akaş, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2013.
- 4 Erol Haker, *İstanbul'dan Kudüseye Bir Kimlik Arayışı*, çev. Natali Medina, Kitap Yayınevi, 2004.
- 5 Fatma Acun, Evrim Şencan Gürünca, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Robert Kolej'de Eğitim”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 1, 2016.
- 6 Fethiye Erbay, Mutlu Erbay, “Boğaziçi Üniversitesi'nin 150 Yıllık Kültürel Mirası”, *Üniversite Müzeleri*, Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi Yayınevi, 2016.
- 7 Hagop Mintzuri, *İstanbul Anıları 1897-1940*, çev. Silva Kuyumcuyan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.
- 8 Haldun Derin, *Çankaya Özel Kalemni Anımsarken (1933-1951)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995.
- 9 İstanbul Amerikan Koleji Teşkilat ve Kaydú Kabule Mahsus Prospektüs, Matbaa-i Ebuzziya, 1939.
- 10 Kâni Mutlugün Gökpinar, *Robert Kolej Günleri 1954-1959*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1997.
- 11 May Fincancı, *The Story of Robert College Old and New (1863-1982)*, Intermedia, 1983.
- 12 Mihri Belli, *İnsanlar Tanıdım*, Milliyet Yayınları, 1989.
- 13 Mustafa Baykan ve Vecdi Çıracıoğlu, *Bilim Yolunda 100 Yıl Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2013.
- 14 Ömer Altuğ, *Hatırında Kalanlar Bir Diplomatın Ege'den Baltıklar'a Uzanan Öyküsü*, Boyut Yayın Grubu, 2014.
- 15 Rahime Sezgin, *İbrahim Betil. Bir İnsan Birkaç Hayat*, Alfa Yayınları, 2018.
- 16 Roni Margulies, *Ailem ve Diğer Yahudiler*, Everest Yayınları, 2018.
- 17 Üstün Ergüder, “Robert Kolej ve Türk Eğitim Sistemi: Paradokslar Demeti”, *Bir Geleneğin Anatomisi: Robert Kolej'in 150 Yılı (1863-2013)*, ed. Cem Akaş, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2013.
- 18 Zafer Toprak, “Amerika'nın Ülke Dışında İlk Koleji: Robert Kolej”, *Tombak*, sayı 31, 2000.